

Mednarodna znanstvena konferenca Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja, Radenci

15.–17. maj 2024

Mednarodna znanstvena konferenca Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja je tudi v letu 2024 potekala v Hotelu Radin v Radencih. Mednarodna konferenca Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja vsako leto združuje strokovnjake s področja arhivistike, dokumentalistike, upravljanja z gradivom in vse, ki se tako ali drugače ukvarjajo z arhivistiko in upravljanjem dokumentarnega in arhivskega gradiva ter želijo slediti novostim na tem znanstvenem in strokovnem področju. Konferenca prinaša novosti na področju teoretičnih osnov arhivske znanosti in dokumentalistike, strokovnih postopkov, raziskovanja, standardov, smernic, dobre prakse, projektov in programov. V treh dneh so se predstavili strokovnjaki in znanstveniki iz desetih držav (Slovenije, Avstrije, Nemčije, Nizozemske, Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Srbije, Romunije, Kosova in Združenih držav Amerike).

Priprave na letošnjo konferenco so se začele pod velikim vtisom naravne katastrofe, ki je v avgustu 2023 prizadela velik del naše države. Kot ustanova, ki hrani in varuje kulturno dediščino, smo bili v Pokrajinskem arhivu Maribor posebej zaskrbljeni nad grožnjami, s katerimi nas spopada narava in ki pomenijo veliko nevarnost za izgubo pomembnih kulturnih spomenikov. Ob poplavih smo postali pozorni na vse malenkosti, ki lahko vplivajo na zaščito gradiva – od preventivnih dejavnosti in načrtovanja za nujne primere do sistemov za nadzor in opozarjanje, rednih vzdrževalnih del ter izobraževanja in usposabljanja osebja. Z ustreznim načrtovanjem, usposabljanjem zaposlenih ter uporabo preventivnih ukrepov in tehnologije je mogoče zmanjšati tveganje poškodb na kulturni dediščini zaradi poplav ter zagotoviti njeno dolgoročno ohranjanje in dostopnost.

Prav zato smo uvodni del letošnje konference namenili prispevkom in avtorjem, ki opozarjajo na nevarnosti in tudi konkretno predstavljajo izkušnje pretekle katastrofe, ki je v številnih primerih pomenila izgubo dragocenih dokumentov. Ali smo na takšne katastrofe dovolj dobro pripravljeni? Smo dovolj usposobljeni, da v trenutku katastrofe sprejmemo najbolj strokovno odločitev? Lanske poplave so odprle nemalo vprašanj, ki še terjajo odgovore. Seveda nismo edini, ki se s tovrstnimi težavami spopadamo. Naravne nesreče že leta pestijo svet in zanimalo nas je, kako so na takšne primere pripravljeni kolegi arhivisti po svetu.

V uvodnem delu konference je prisotne pozdravila direktorica Pokrajinskega arhiva Maribor mag. Nina Gostenčnik ter predstavnik generalnih pokroviteljev konference, podjetja Mikrografija d. o. o. Boštjan Gaberc in podjetja Trevis d. o. o. mag. Ivan Šijanec. Uvodni pozdrav je udeležencem konference namenila tudi predsednica Arhivskega društva Slovenije Mojca Horvat.

Ob zaključenem jubilejnem letu Pokrajinskega arhiva Maribor je dr. Slavica Tovšak, nekdanja direktorica in predsednica sveta zavoda, orisala 90-letno zgodovino te arhivske institucije in pomembne mejnike.

V letu 2024 je bila zaključena izgradnja nove stavbe Enote za Prekmurje Pokrajinskega arhiva Maribor. Mag. Nina Gostenčnik je tako v uvodnem delu konference predstavila značilnosti nove stavbe. Gre za najsodobnejše arhivske prostore v Sloveniji, ki na površini okoli 1.700 m² vključujejo moderna skla-

dišča, čitalnico, predavalnico, razstavišče, delovne prostore, razpraševalnico in konferenčno sobo.

V uvodnem delu konference so bile predstavljene teme, vezane na varovanje arhivskega gradiva pred naravnimi nesrečami. Mag. Ralf Jacob, predsednik Združenja nemških arhivistov, je predstavil prakso nemških arhivov pri preventivi pred izrednimi dogodki v arhivih Zvezne republike Nemčije. Dr. Vinko Skitek iz Pokrajinskega arhiva Maribor je v svoji predstavitvi govoril o varovanju dokumentarnega in arhivskega gradiva v luči poplav na Koroškem v letu 2023, ko je narasla voda v regiji povzročila precej škode, tudi na dokumentarnem in arhivskem gradivu. Predstavljena je bila še ena izkušnja iz leta 2023: Monika Štefelin iz Psihiatrične bolnišnice Begunje je slikovito opisala izkušnjo poplav in napore za sanacijo škode po njih.

Drugi dopoldanski del predavanja je bil namenjen digitalni transformaciji arhivov. Dr. Thomas Aigner iz organizacije Time Machine je predstavil, kakšna gonilna sila je digitalna preobrazba arhivov in kakšen je njen družbeni učinek. Thomas Hengst iz Familysearch International je izpostavil izzive in priložnosti, ki jih prinaša množična digitizacija arhivov. Terminološke zagate okoli pojmov digitizacija in digitalizacija sta v svojem prispevku predstavila mag. Mitja Sadek iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana in dr. Miroslav Novak iz Pokrajinskega arhiva Maribor. Dobro prakso Zgodovinskega arhiva Celje z digitizacijo šolskih kronik je predstavila Vesna Kočevar, medtem ko je dr. Branko Šuštar iz Slovenskega šolskega muzeja predstavil digitizirano zbirko šolskih podatkov iz arhivske zbirke v Slovenskem šolskem muzeju.

Popoldanski del je začel Aleksander Lavrenčič z RTV Slovenija s predavanjem Boril sem se z umetno inteligenco, medtem ko je Gregor Završnik iz podjetja Geoarh predstavil Smernice iniciative Evropske komisije za dokumentiranje arhivskega gradiva eArchiving. Sledil je prispevek pokrovitelja konference, visokošolske izobraževalne ustanove Alma Mater Europaea, s predstavitvijo analize diplom prve bolonjske stopnje Arhivistike na AMEU-ECM. Generalni pokrovitelj konference za klasično arhiviranje, podjetje Trevis d. o. o., je letos fokus usmerilo v trajnostni razvoj. Inž. Jasper Hunnekens z Nizozemske je predstavil prispevek z naslovom Več kot kartonske škatle: Trajnostne rešitve za skladiščenje za bolj zeleni jutri. Generalni pokrovitelj konference za elektronsko arhiviranje, podjetje Mikrografija d. o. o., je predstavil primer iz prakse. Mitja Curk iz podjetja Alpacem Cement d. d. je predstavil njihovo izkušnjo z množično izvedbo ureditve, digitalizacije in hrambe gradiva v podjetju.

Popoldan je bil obarvan strokovno-družabno. Odprti sta bili dve razstavi: Knjige v arhivu – v službi človeka, ki jo je pripravil Pokrajinski arhiv Maribor, in razstava 12 dni, ko smo bili središče sveta – 40 let od XIV. zimskih olimpijskih iger v Sarajevu, ki jo je pripravil Zgodovinski arhiv Sarajevo.

Drugi dan konference je bil razdeljen v dve sekciji – predavanja in delavnice. V Kongresni dvorani so predavatelji obravnavali strokovno problematiko obdelave arhivskega gradiva. Dr. Arian Rajh s Filozofske fakultete Zagreb je predstavil prispevek z naslovom Arhivski popis postane resnično kolaborativen: vaja standarda Zapisi v kontekstih (RIC). Dr. Bogdan Florin Popolvici iz Romunskega državnega arhiva v Brasovu, Romunija, je nadaljeval s standardi popisovanja in se spraševal, kakšna je prihodnost arhivskih iskalnih pripomočkov. Špela Sečnik, študentka na Alma Mater Europaea in zaposlena v podjetju Mikrografija d. o. o., ter Nina Sotelšek iz Mestnega muzeja Krško sta predstavili uporabniško izkušnjo Virtualne arhivske čitalnice na temo Matije Gubca in njegovih sledi v Krškem. Špela Valadžija iz Pokrajinskega arhiva Maribor je govorila o razstavah kot medijih za predstavitev arhivskega gradiva. O učinku čustev na pripravo in percepcijo arhivskih razstav je govorila Mojca Horvat, prav tako iz Pokrajinski arhiv Maribor. Dr. Julija Barunčić Pletikosić in dr. Željka Križe iz Hrvaškega spominskega dokumentacijskega centra domovinske vojne, Zagreb, Hrvaška, sta govorili o vlogi arhivov in arhivskih virov pri pouku zgodovine na

Hrvaškem na primeru pouka sodobne hrvaške zgodovine. Saša Đukić iz Arhiva Republike Srbske, Bosna in Hercegovina, je predstavil odprtokodne rešitve v arhivskih ustanovah, medtem ko je Siniša Domazet iz Arhiva Bosne in Hercegovine predstavil prakso, ki se je pokazala pri ponovnem odkritju in digitalni obdelavi avstro-ogrskega kartografskega pregleda Bosne in Hercegovine iz obdobja 1880–1885 v Arhivu Bosne in Hercegovine. Milena Popović Subić in Vladimir Ivanišević iz Arhiva Vojvodine sta predstavila katalog postopkov kot del vodenja evidenc ter mag. Marijana Todorović Bilić iz Arhiva Republike Srbske obveznost opravljanja strokovnega izpita za upravljavce evidenc.

Vzporedno s predavanji sta bili izvedeni dve strokovni delavnici. Prvo je izvedla dr. Tatjana Hajtnik iz Arhiva Republike Slovenije. V okviru delavnice, ki je bila namenjena arhivskim strokovnim delavcem, knjižničarjem, IT-strokovnjakom in vsem ostalim, ki so vključeni v procese digitizacije v svojih organizacijah, so udeleženci raziskovali kompleksni svet digitizacije različnih vrst zapisov. Predavateljica je zajela celoten spekter tematik, potrebnih za zagotavljanje kakovosti in uspešnosti vaših projektov digitizacije, od uvodnih konceptov do naprednih tehnik.

Drugo delavnico sta izvedla dr. Bogdan Florin Popovici iz Romunskega državnega arhiva v Brasovu in dr. Martin Stürzlinger iz Archivsumma. Delavnica je bila namenjena arhivskim strokovnim delavcem ter se je poglobljala v metode arhivskega popisovanja z modelom Records in Contexts.

Popoldne naslednji dan je bila izvedena strokovna ekskurzija. Udeleženci ekskurzije so se podali v najbolj urejeno romsko naselje v Sloveniji in Evropi, na Puščo, kjer jim je romsko kulturo, jezik, običaje in kulinariko predstavila Zveza Romov Slovenije. Zatem so se odpravili na ogled nove stavbe Enote za Prekmurje v Murski Soboti, kjer so si ogledali nove prostore in razstavo z naslovom Ej, Romale. Prekmurski Romi v sliki in besedi, ki jo je pripravila Gordana Šovegeš Lipovšek. Strokovno ekskurzijo so zaključili v šunkarni Kodila v Markišavcih, ki že vrsto let proizvaja najboljše prekmurske in goričke šunke.

Zadnji dan konference je bil namenjen arhivom in ustvarjalcem arhivskega gradiva. Slišali smo sedem predavanj. Dr. Benjamin Lesjak iz podjetja Datainfo d. o. o. Maribor je spregovoril o informacijski varnosti v skladu z novo zakonodajo, dr. Tatjana Hajtnik iz Arhiva Republike Slovenije je govorila o tem, kako sta povezana informacijska varnost in dolgoročna hramba zapisov v digitalni obliki. Mag. Hana Habjan iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana je izpostavila pogoste dileme svetovalnih delavcev v vrtcih in šolah glede arhivske dokumentacije, ki nastaja pri njihovem delu. Mag. Hedvika Zdovc iz Zgodovinskega arhiva Celje je predstavila hrambo dokumentarnega in arhivskega gradiva v stalni zbirki na upravnih enotah na območju Zgodovinskega arhiva Celje, Sanja Šurbek iz Univerzitetnega kliničnega centra Maribor je predstavila prispevek z naslovom Dopustnost in dostopnost pridobivanja medicinske dokumentacije s stališča varstva osebnih podatkov. Gregor Škafar iz Nadškofijskega arhiva Maribor je govoril o pomenu in uporabi matičnih knjig na strani Matricula Online za javnopravne osebe, medtem ko sta Branislava Majerič Bolka in Kristijan Troha iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana predstavila prispevek z naslovom Preteklost na dosegu klika: uporaba arhivskega gradiva za potrebe zgodovine in drugih znanosti ter upravno-pravnih postopkov v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Enoti v Ljubljani.

Ob konferenci je izšla knjiga povzetkov vseh predstavitev v slovenskem in angleškem jeziku, ki so jo udeleženci konference prejeli ob registraciji. Celotni prispevki, predstavljeni na konferenci, bodo objavljeni v sedmi številki časopisa arhivske teorije in prakse *Moderna arhivistika*, ki jo izdaja Pokrajinski arhiv Maribor.

Na podlagi predstavljenih vsebin na konferenci lahko povzamemo naslednje usmeritve:

1. Naravne nesreče, predvsem tiste širših razsežnosti, lahko zelo poškodujejo ali uničijo arhivsko in dokumentarno gradivo. Zato je treba permanen-

tno organizirati in usposabljeni človeške vire ter zagotavljati druga sredstva za učinkovito odpravo posledic tovrstnih nesreč. Posebno pozornost je treba posvečati preventivnim ukrepom za zagotavljanje materialnega varstva arhivskega in dokumentarnega gradiva.

2. V pristojnih arhivih in pri ustvarjalcih se spopadamo z uvajanjem delne ali celovite digitalne preobrazbe poslovanja ter s tem tudi odnosa do ohranjene dokumentacije. S tem povezane izzive je treba pravočasno zaznavati, jih opredeljevati in jih sproti v okviru možnosti reševati, med drugim tudi s smiselno uporabo najsodobnejših tehnoloških rešitev.
3. Predstavljanje in promoviranje arhivskega gradiva na arhivskih in drugih razstavah, v publikacijah, na spletnih portalih itd. zahteva razvoj in uporabo številnih metod oziroma spoznanj s predmetnega področja. Vse to naj služi takim rešitvam, ki bodo blizu dožemanju in občutenju tudi nestrokovnjakom s predmetnega področja. Na podoben način je treba razmišljati tudi pri oblikovanju in gradnji (vzajemnih) arhivskih metapodatkovnih zbirk.
4. Informacijska varnost v najširšem smislu besede postaja vedno pomembnejši dejavnik uspešne digitalne preobrazbe arhivske in dokumentološke dejavnosti. Vendar te ne smemo dojemati le npr. na tehnološki ravni, ampak kot način dela v sodobnih okoljih, ki so sicer standardizirana in zakonsko regulirana.
5. Predavanja in razprave na tej konferenci kažejo potrebe po vzpostavljanju intenzivnejših načinov medsebojnega komuniciranja, a predvsem želje po boljši izmenjavi informacij o sodobnih rešitvah in arhivskih strokovnih izkušnjah z najširšega področja arhivske dejavnosti.

mag. Nina Gostenčnik